

בית המשפט העליון
בג"ץ 5150/12
רגבים נ. שר החינוך
תאריך הגשה: 02/07/12

בבית המשפט העליון בירושלים
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

העותרת :

רגבים, ע.ר. 580460319

ע"י ב"כ עו"ד אברהם פלמון ו/או בצלאל סמוטריץ'
ו/או בעו ארזי
ת.ד. 44439, ירושלים, 91443
טל: 02-6560303, פקס: 02-6560363

- נגד -

המשיבים :

1. שר החינוך, מר גדעון סער

2. סגן שר הבריאות, מר יעקב ליצמן

באמצעות פרקליטות המדינה, משרד המשפטים,
רחוב סאלח א-דין, ירושלים

3. מר רחמים יונה, יו"ר מועצה מקומית אבו בסמה

ע"י ב"כ משרד עורכי דין חן אביטן

מרחוב הנרייטה סולד 8, רסקו סיטי, באר שבע

טל: 08-6655655, פקס: 08-6655677

4. מר יהודה בכר, מנכ"ל הרשות להסדרת התיישבות הבדואים בנגב

מרכז הנגב, דרך מצדה 6 קומה 1,

באר-שבע, מיקוד 84357

1. אברהים אל עפאש, ת.ז. 52467289 : **משיבים פורמאליים :**

2. לאבד אל עפאש, ת.ז. 58971441

3. מוסה אבו בנייה, ת.ז. 23164643

באמצעות עו"ד חן תירוש ו/או עו"ד אלי בן ארי

מהתוכנית לצדק סביבתי, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת ת"א

רמת אביב, תל אביב, 69978

טל: 03-6405547, פקס: 03-6407742

עתירה לצו על תנאי

זוהי עתירה דחופה לצו על תנאי בגדרה יתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צו המורה למשיבים 1 עד 4 (להלן: "המשיבים") לפעול במסגרת סמכויותיהם, ללא דיחוי, לסגירת בתי הספר הנמצאים באתר המכונה 'כפר ואדי אל נעם' (להלן: "ואדי אל נעם"), הנמצא באזור ברמת סיכון

גבוהה לחיי אדם בשל קרבתו לאתר החומרים המסוכנים רמת חובב, ולהעברת התלמידים הלומדים בבתי ספר אלו לבית הספר שנבנה עבורם באזור שגב שלום דרום.

לאור הסיכון הרב והיום-יומי הנשקף לילדי וואדי אל נעם והדחיפות הרבה שבהעברת בית הספר כבר בשנת הלימודים הנוכחית (תשע"ג) מהאזור המסוכן, יתבקש בית המשפט הנכבד לדון בעתירה זו בדחיפות.

ואלה הנימוקים בעתירה למתן צו על-תנאי:

פתח דבר:

1. עניינה של עתירה זו בהימצאותם של מאות ילדי בית ספר במהלך שעות הלימודים במבנה המשמש כבית ספר ונמצא במתחם המוגדר כאזור בסיכון ברמה גבוהה בשל סמיכותו לפארק התעשייה הנמצא במועצה התעשייתית רמת חובב, בלא מיגון מספק ותוך סיכון של ממש לחייהם ולבריאותם, כפי שיפורט להלן.
2. ואדי אל נעם הנו אתר שבו מתגוררים תושבים בדואים, אזרחי המדינה, אשר מאז הקמת אזור התעשייה רמת חובב מנהלים משא ומתן עם הרשויות השונות בנוגע למגוריהם במקום, האפשרות להעברת מקום מגוריהם למקום אחר והאמצעים שיש לנקוט בהם לשמירה על בריאותם וביטחונם, אמצעים הנדרשים עקב הבעייתיות הייחודית שיש במקום, כפי שיפורט להלן.
3. על מנת להקטין את הסיכון הנשקף לתלמידי בתי הספר בשעות הלימודים, פעל משרד החינוך, ללא קשר להתקדמות במו"מ של תושבי ועדי אל נעם עם הרשויות, והקים בתי ספר בגוש שגב שלום דרום, כדי לאפשר לתלמידים מואדי אל נעם לשהות בשעות הלימודים במקום בטוח ומגון מאותם הסיכונים בקיימים באזור בו נמצאים בתי הספר הנוכחיים.
4. למרות העובדה שהוקמו בתי ספר המיועדים לתמידי ואדי אל נעם, לא פועלים המשיבים, ביחד ולחוד, כל אחד בתחום סמכויותיו ואחריותו, כדי להעביר את התלמידים לבתי הספר החדשים ולסגור את בתי הספר הנוכחיים.
5. גרירת הרגליים של הרשויות הממונות מותירה את התלמידים במבני בתי הספר הנוכחיים, הנמצאים באזור בסיכון, ומסכנת את הילדים ואת בריאותם עד כדי אפשרות שהדבר יהיה כרוך באובדן חיי אדם, ולפחות פגיעה קשה בבריאותם.

הצדדים לעתירה:

6. העותרת הינה תנועה ציבורית, אשר שמה לה למטרה, בין היתר, לבדוק ולבקר את פעולת הרשויות המנהליות בדרך טיפול בנשאי מדיניות קרקעית וסביבתית כד שיפעלו בהתאם לכללי המנהל התקין.
7. משיב מספר 1 הנו שר החינוך, אשר בתחום האחריות של משרדו נכללת האחריות להפעלת בתי ספר, מיקומם, סגירתם ופתיחתם, והכל בדרך שתמנע פגיעה מכל סוג בציבור התלמידים.
8. משיב מספר 2 הנו סגן שר הבריאות, המשמש למעשה כשר הבריאות, אשר בתחום האחריות של משרדו נכללת השמירה על בריאות הציבור, ובכללו, ציבור התלמידים מואדי אל נעם.
9. משיב מספר 3 הנו יו"ר הרשות המקומית האחראית על מתן שירותים לתושבי המועצה, ובכללם שירותי חינוך באמצעות הפעלת בתי ספר והסעות של התלמידים לבתי הספר.
10. משיב מספר 4 הנו ראש הרשות להסדרת התיישבות הבדואים בארץ, ובמסגרת הרשות עליה הוא אחראי נמצאת האחריות להסדרת התשתיות והשירותים הציבוריים לאוכלוסייה זו, ובכללם, תיאום והסדרת שירותי החינוך.
11. המשיבים הפורמאליים הנם העותרים בבג"ץ 4627/09, והוספו בעתירה זו כמשיבים פורמאליים בשל היותם תושבי הכפר ובשל העובדה שעתירה דנן נשענת בחלקה על טענותיהם של משיבים אלו בבג"ץ הנ"ל.

רקע עובדתי:

12. ואדי אל נעם הנו כפר בדואי בלתי מוכר הנמצא בתוך התחום המוגדר כאזור ברמת סיכון גבוהה בשל סמיכותו לאזור התעשייה רמת חובב, אזור המאכלס מפעלים כימיים שונים, אשר על פי הגדרות המשרד להגנת הסביבה, מייצרים סיכונים לאוכלוסייה הנמצאת בתוך רדיוס של עד 5 ק"מ מאזור המפעלים.
 13. המשיבים הפורמאליים הנם העותרים בבג"ץ 4627/09 **אברהים אל-עפאש ואח' נ' השר להגנת הסביבה ואח' (להלן: "בג"ץ 4627/09")** המתנהל בפני בית משפט נכבד זה, ובעתירתם הם מעלים באופן נרחב ומפורט את המציאות בה תושבי הכפר נמצאים ואת הסיכונים הנשקפים לתושבים כתוצאה ממגוריהם במיקום הנוכחי, ולפיכך מתייתר הצורך להאריך בנושא זה ובית המשפט הנכבד מופנה לאמור בעתירה בבג"ץ 4627/09.
- העתירה בבג"ץ 4627/09 ללא נספחיה מצ"ב ומסומנת כנספח א.

14. טענותיהם של משיבים אלו, טענות שלא נסתרו בידי מומחי המשרד להגנת הסביבה, לפיהם הסמיכות לאזור המפעלים הכימיים מהווה סיכון תמידי לבריאותם של התושבים, מהוות את הבסיס העובדתי לעתירה זו.

15. מעצם טבעם של מפעלים כאלה, מתרחש אחת לתקופה אירוע בעל רמת סיכון משתנה לחיי אדם ו/או לבריאותם.

16. הרשויות האחראיות לביטחון ולמניעת הסיכונים באזור קבעו נהלים ודרכי היערכות למקרה חירום, בשאיפה להקטין את רמת הסיכון לאפס.

17. העותרת פנתה לשר להגנת הסביבה בנושא עתירה זו ומתשובתו ניתן ללמוד כי בעיית הסיכון במקום מוכרת למשרד היטב, והנהלת המשרד התריעה אודותיה פעמים רבות.

18. תושביו של ואדי אל נעם מנהלים מזה שנים רבות מגעים עם הרשויות, ובראשן מינהל מקרקעי ישראל, שהוא המחזיק החוקי בזכויות בקרקעות עליהם נמצא הכפר, לצורך מציאת פתרון להעתקת הכפר למקום מוסכם הרחק מטווח הסכנה, אולם מגעים אלו לא נשאו פרי עד כה.

19. בתאריך 29.4.12 פנתה העותרת במכתב שהופנה למשיבים 1,2, ו-4 ובו העלתה את בקשתה בנוגע להעברת התלמידים לבית הספר החדש. המכתב הופנה גם לשר להגנת הסביבה, אשר טרח והשיב במענה מפורט וענייני כפי שיוסבר להלן.

העתק מכתב העותרת מצורף בזה כנספח 'ב'.

20. בתאריך 29.5.12 התקבלה אצל העותרת תשובתו של משיב 4, לפיה העתקת בתי הספר ממיקומם הנוכחי (הבעייתי) היא באחריות ובסמכות משרד החינוך.

העתק מכתב התשובה של משיב 5 מצורף בזה כנספח 'ג'.

21. משיבים 2 ו-3 לא טרחו לענות לפנייתה של העותרת עד למועד הגשת עתירה זו.

22. בתאריך 18.6.12 התקבלה אצל העותרת תשובתו של השר להגנת הסביבה הנושאת תאריך 6.6.12, והמכילה, כאמור לעיל, מענה מפורט וענייני, המעלה את הפעולות בהן נקט משרדו בקשר עם נושא העברת התלמידים למיקום אחר, ומפרט בהרחבה את הסיכון הגבוה בו נמצאים התלמידים כל עוד העברה זו לא מתבצעת.

העתק מכתב התשובה של משיב 2 מצורף בזה כנספח 'ד'.

23. מנספח י' הני"ל עולה, כי בשל העובדה שבתי הספר בהם לומדים ילדי הכפר נמצאים בתוך טווח הסיכון, החליטו הרשויות להפריד בין המגעים הנמשכים ללא קץ בנושא העתקת הכפר

ובין מציאת פתרון למיקומו של בית הספר, ומשרד החינוך אישר תקציב והקים עוד בשנת 2009 בית ספר בשגב שלום דרום שישרת את ילדי הכפר.

24. ההחלטה על הקמת בית הספר נפלה לאחר בחינת המצב ע"י הגורמים הממשלתיים המוסמכים, אשר הגיעו להחלטה זו, כפי שהמשרד להגנת הסביבה הבהיר בתשובתו לעותרת (נספח ד), בשל כך ש - "למרות הנהלים שנכתבו, ההיערכויות והתרגילים שקוימו כדי להתכונן למקרי חירום, מיקומם הנוכחי של בתי הספר עלול ליצור בעיות בפינוי במצב חירום, ולמעשה אין כל פיתרון יעיל מלבד סגירת בתי הספר והעברתם למקום אחר" (ההדגשה במקור, א.פ.).

25. על פי תשובתו של השר להגנת הסביבה, המסקנה לפיה נוהל החירום אינו יעיל דיו, ובמקרי חירום חס וחלילה, הליך פינוי של בית ספר עם מאות רבות של ילדים יהיה בעייתי באופן שימנע פינוי יעיל, התקבלה לאחר שקוימו תרגילי פינוי משולבים עם משטרת ישראל, מגן דוד אדום ומכבי אש, וההבנה כי אין פיתרון אחר מלבד סגירת בתי הספר והעברת התלמידים למקום אחר, מוסכמת על כל הגורמים הללו.

26. למרות שבית הספר החילופי הוקם זה מכבר, ולמרות שהכוונה לסגור את בתי הספר באזור הסיכון ולהעביר את התלמידים לבית הספר החדש מקובלת ונתמכת ע"י משיבים 1 ו- 2 כפי שעולה מתשובת השר להגנת הסביבה לעותרת, ומן הסתם, מקובל הדבר גם על משיבים 3 ו- 4, לא מתבצע הדבר בשל סירוב תושבי הכפר.

27. בינתיים, בית הספר החדש מתנהל בתת אכלוס, דבר שיוצר עיוות תקציבי וגורם לבזבוז כספי ציבור שאותם ניתן היה לנצל ביתר יעילות בהשקעה בתלמידים, אם אלו היו מגיעים לבית הספר החדש.

28. מקריאה בין השורות של העתירה בבג"ץ 4627/09, ומבירור שערכה העותרת, עולה כי סירוב התושבים לסגירת בתי הספר ומניעת העברתם לבית הספר החדש נובע מחששם של התושבים שמעשה כזה יהווה החלשת עמידתם על העקרונות עליהם הם עומדים במסגרת מגעיהם עם הרשויות להעתקת הכפר למקום אחר.

29. דהיינו, תושבי הכפר מחזיקים בילדיהם כבני ערובה ומתעקשים על המשך לימודיהם בבתי הספר הנוכחיים, למרות הסיכון הכבד הנשקף בכך לבריאות הילדים, ויתכן אף, חס וחלילה, לחייהם, כדי ללחוץ על הרשויות ולא לצן להיכנע לדרישותיהם של התושבים בנושא העתקת הכפר וקביעת מיקומו החדש.

30. אין בכוונת העותרת להתערב בשיקולי הצדדים המנהלים ביניהם את המגעים על העתקת הכפר ומיקומו החדש. אין זה מעניינה של עתירה זו. אך העותרת מרגישה חובה להעלות את הנושא בעתירה זו בפני בית המשפט הנכבד, על מנת שבית המשפט, שבאפשרותו להתעלות מעל שיקולי המשא ומתן, ולראות את טובתם של התלמידים, שרובם ככולם קטינים שהוריהם משתמשים בהם ככלי במאבקם, יתערב וייתן את הצווים לסגירת בתי הספר הנוכחיים ולהעברת התלמידים לבית הספר החדש, מהר ככל האפשר.

31. מדובר בהחלטה שצריכה להינתן לאחר שקילת רצונם של ההורים לאחוז בילדיהם כאמצעי לחץ לעומת שקילת זכותם וצורכיהם של הילדים לבריאות, ביטחון והגנה על חייהם, ובית המשפט מתבקש לבחון את השיקולים ולעשות את האיזון המתבקש, ולתת את הצו כמבוקש.

הטיעון המשפטי :

32. לילדי ואדי אל נעם הזכות להגנה על חייהם ובריאותם, כאמור בסעיף 4 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. זכויות אלו כוללות הגנה מפני חומרים מסוכנים ומפני אירועים שהסתברות להתרחשותם אינה מוטלת בספק.

33. בעע"מ 5634/09 חוסיין ג'לאל ואח' נגש עיריית ירושלים ואח' נדונה תביעת הורים למנוע לימודים בבית ספר שבקרבתו מפעל המייצר סיכון בריאותי. בית המשפט קבע כי למרות שרמת הזיהום שמייצר המפעל עומדת בגבולות התקנים המחייבים, לאור העובדה ש"עמידה בתקני הזיהום" אינה "היעדר זיהום", פסק כבוד המשנה לנשיאה השופט בדימוס א' ריבלין כי "הנכונות להסכים לחשיפת ילדים לסיכונים הנלווים לשאיפת החומרים המזיקים, ולו למשך יום אחד, היא החלטה בלתי-סבירה ואין להשאירה על מכונה".

34. זכות הילדים לבריאות ולחיים הנה זכות עליונה העומדת מעל לכל שיקול כלכלי, ומעל לצרכים הנובעים משיקולי משא ומתן, וכאשר זכות זו נפגעת ע"י הוריהם של אותם ילדים, שנותנים משקל נמוך לזכותם של הילדים מול המשקל הגבוה שהם נותנים לדרישותיהם הכלכליות, על בית המשפט להתערב ולעשות את האיזון הנכון, ולתת את המשקל האמיתי לזכות הבכירה.

35. המשיבים הפורמאליים טוענים בעתירתם בבג"ץ 4627/09 כי "אין מקום לתרץ הכל בהמתנה להכרעה בדבר עתיד הישוב. לא ניתן לקבל מצב בו אלפי אזרחים מצויים משך שנים ארוכות בסכנת חשיפה לחומרים מסוכנים, ואף רשות ממשלתית אינה מזהה את עצמה ככתובת ונוטלת על עצמה דאגה לשלומם ולביטחונם"

36. דרישת העותרות למתן הצווים המבוקשים בעתירה זו תואמת לחלוטין דברים אלו של המשיבים הפורמאליים.

37. משלקחו הרשויות יוזמה וזיהו את עצמן כמי שאחראיות לבריאותם ושלומם של ילדי ואדי אל נעם, בנו בית ספר במיקום הנמצא מוחץ לטווח הסכנה וביקשו להעביר את הילדים לבית הספר החדש. כעת, תושבי הכפר, שמשיבים אלו נמנים עליהם, הם אלו שסירבו ומסרבים להיות שותפים למהלך.

38. כך מתגלה ערוותם של תושבי הכפר, שבמקום אחד דורשים לפעול ולהגן עליהם בלי לקשור זאת במועד קבלת ההכרעה על עתיד הישוב, ובמקום אחר הם עוצרים ומעכבים את ביצוע המהלך שהרשויות נקטו מתוך הבנה שאכן לא ניתן להמתין עד קבלת אותה הכרעה.

39. מתשובתו של השר להגנת הסביבה בנספח י' עולה כי התנהלותו של המשרד להגנת הסביבה בנושא דנן התקיימה בהתאמה מלאה לחובתו של המשרד על פי חוק החומרים המסוכנים תשנ"ג-1993.

40. הנהלת המשרד בחנה ובדקה את המצב במשך שנים (על פי המכתב המשרד מעורב בבעיה נשוא עתירה זו כבר משנת 2005), התריעה בפני הגורמים השונים על הסכנות והבעיות הנובעות מהמצב הנוכחי, פנתה למשרד החינוך ולמשרד הפנים, קבעה נהלים והשתתפה בקיום תרגילים משולבים עם כוחות הביטחון, אך יחד עם כל זאת, קבעו מומחי המשרד כי "אין פיתרון יעיל מלבד סגירת בתי הספר והעברת התלמידים למקום אחר".

41. מדובר בעמדתם של אנשי המקצוע האמונים על נושאים כגון אלו, אשר הוסמכו בחוק לקבוע את הדרכים לפתרון הבעיות המועלות לפתחם, ואין ספק שאם זו המלצתם המקצועית, הרי שכל רגע שעובר והמלצה זו לא מתבצעת, נמשכת הסכנה לבריאותם וחייהם של ילדי ואדי אל נעם.

הסעד המבוקש :

42. על יסוד האמור, בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן צווים למשיבים 1 עד 4, כל אחד בתחום סמכויותיו, לפעול לכך שעד תחילת שנת הלימודים תשע"ג ייסגרו בתי הספר הנמצאים באזור המסוכן שליד רמת חובב ותלמידי בתי הספר יעברו ללמוד בבית הספר שהוקם לשם כך בשגב שלום דרום.

43. לאור דחיפות הנושא, בית המשפט מתבקש, ככל שיומנו מאפשר זאת, לקבוע מועדי דיון קרובים, על מנת לאפשר מיצוי הדיון בעתירה ומתן החלטה באופן שיאפשר למשיבים להיערך להעברת בתי הספר לפני תחילת שנת הלימודים הקרובה.

44. עתירה זו נתמכת בתצהירו של מר עמיחי יוגב, רכז שטח של העותרת.

היום 27.12, ירושלים

אברהם פלמון, עו"ד
ב"כ העותרת